

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ

В РІДНІЙ ШКОЛІ

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 3 (132), 2021

липень – серпень – вересень

Виходить чотири рази на рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ВИРОБНИЧЕ ПІДПРИЄМСТВО
ВИДАВНИЦТВО «ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА»

Заснований у 1995 р., видається з 1996 р.

До 2012 р. журнал виходив у світ
під назвою «Фізичне виховання в школі», до 2014 р. –
під назвою «Фізичне виховання в сучасній школі»

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації серія КВ № 20003-9803 від 25.06.2013 р.

Передплатний індекс 68840

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Олексій ТИМОШЕНКО – декан факультету фізичного виховання та спорту НПУ імені М. П. Драгоманова, доктор педагогічних наук, професор

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Костянтин ДМИТРЕНКО

ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Анатолій ІЛЬЧЕНКО – начальник Київського обласного управління з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Валерій АРЕФ'ЄВ – доктор педагогічних наук, професор

Олександр АРХІПОВ – доктор педагогічних наук, професор

Іван БЕХ – доктор психологічних наук, дійсний член НАПН України, професор

Костянтин ВІХРОВ – доктор філософії, кандидат педагогічних наук, професор

Володимир ВОЛКОВ – доктор педагогічних наук, професор

Леонід ВОЛКОВ – доктор педагогічних наук, професор

Олександра ДУБОГАЙ – доктор педагогічних наук, професор

Мирослав ДУТЧАК – доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор

Валентина ЄРМОЛОВА – кандидат наук з фізичного виховання і спорту, заслужений працівник фізичної культури і спорту України

Микола ЗУБАЛІЙ – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

Любов ІВАНОВА – доктор педагогічних наук, професор

Галина КОЛОМОЄЦЬ – кандидат педагогічних наук, заслужений працівник освіти України

Тетяна КРУЦЕВИЧ – доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор

Ірина МЕДВЕДЄВА – доктор педагогічних наук, професор

Микола НОСКО – доктор педагогічних наук, професор

Станіслав ПРИСЯЖНИК – доктор педагогічних наук, професор

Володимир СТОЛІТЕНКО – кандидат педагогічних наук

Людмила СУЩЕНКО – доктор педагогічних наук, професор

Володимир ТКАЧУК – доктор біологічних наук, професор

Станіслав ТРИЛІС – заслужений учитель України

Михайло ХОРОШУХА – доктор педагогічних наук, професор

Олександр ШАМИЧ – доктор психологічних наук, доцент

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ, ЩО ВИКЛАДАЮТЬ АБО ПРАЦЮЮТЬ У ЗАКОРДОННИХ ВІЗ

Едуард ВІЛЬЧКОВСЬКИЙ – доктор педагогічних наук, член-кореспондент НАПН України, професор

Олександр ПРИМАКОВ – доктор педагогічних наук, професор

ЗМІСТ

ОФІЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи. Варіативний модуль «Лижна підготовка».....	2
Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. 10–11 класи. Рівень стандарту. Варіативний модуль «Корфбол».....	6

МЕТОДИКА, ПРАКТИКА, РЕКОМЕНДАЦІЇ

Онішкевич Оксана. Урок фізичної культури з елементами футболу для учнів 7 класу.....	9
Ковальський Володимир. Інноваційний урок баскетболу для учнів 8 класу.....	17

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОЦІ ФІЗКУЛЬТУРИ

Качан Олексій, Онішкевич Оксана. Інтеграція тренінгових технологій в освітній процес фізичного виховання.....	25
--	----

СПОРТ ЗАРАДИ РОЗВИТКУ

Качан Олексій, Онішкевич Оксана. Всеукраїнський проєкт «Цікава фізкультура» Української федерації «Спорт заради розвитку».....	31
---	----

ОЛІМПІЙСЬКА ОСВІТА В ШКОЛІ

Єрмолова Валентина. Олімпійська історія продовжується: ігри XXXII Олімпіади в Токіо.....	34
---	----

ХОРТИНГ – НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИД СПОРТУ УКРАЇНИ

Кукушкін Костянтин. Стан військово-патріотичного виховання старшокласників засобами бойового хортингу (апробація матеріалів дослідження).....	38
--	----

НАУКА – ВЧИТЕЛІВІ ФІЗКУЛЬТУРИ

Тимошенко Олексій, Лук'янчук Валентин. Спеціальна спрямованість змісту уроків фізичної культури молодших школярів, які мають відхилення у розвитку постави.....	44
--	----

ІНФОРМАЦІЯ

Вимоги до оформлення авторських рукописів.....	48
--	----

УДК 796.85:373.5-057.87

СТАН ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ БОЙОВОГО ХОРТИНГУ (апробація матеріалів дослідження)

КУКУШКІН Костянтин Миколайович, науковий кореспондент лабораторії фізичного розвитку та здорового способу життя Інституту проблем виховання НАПН України

У публікації наведено нормативно-правові акти, законодавчі документи, що регламентують питання військово-патріотичного виховання молоді. Автором наукової статті розроблено тестові запитання та завдання, варіанти відповідей на них та визначено відповідні рівні знань старшокласників про сучасне військово-патріотичне виховання молоді засобами бойового хортингу – високий (продуктивний), середній (вибірковий), низький (пасивний) – рівні оцінювання *поінформованості* старшокласників на теоретичному (пізнавальний критерій, когнітивний компонент) формуальному етапі дослідження. Ці дані відображатимуть результати експерименту за загальною темою наукового дослідження: «Військово-патріотичне виховання старшокласників засобами бойового хортингу».

Ключові слова: бойовий хортинг, нормативно-правові акти, законодавчі документи, військово-патріотичне виховання, старшокласники, анкета.

Актуальність теми. На сучасному етапі суспільно-політичного розвитку України, в умовах, що склалися після Революції Гідності, анексії Автономної Республіки Крим та у зв'язку зі збройною агресією Росії на сході України, значно зросла роль військово-патріотичного виховання школярів, зокрема значимість їх інтелектуальної, вольової, духовно-моральної та фізичної підготовки до подальшого життя як національно свідомих громадян – патріотів своєї Батьківщини, готових до соціально-економічної та культурної розбудови країни на шляху демократичного національного відродження та захисту її суверенітету й територіальної цілісності.

На жаль, останніми роками українська освіта не мала переконливої і позитивної традиції та досвіду щодо виховання патріотизму в дітей та молоді. Як наслідок, в українському суспільстві зростає тривога за долю дітей, школярів та молоді, спричинена наявністю таких прикрих явищ, як:

1) швидке зниження освітнього й культурного потенціалу підростаючого покоління;

© Кукушкін К. М., 2021

2) подекуди моральна деградація молодого покоління в цілому, виражена, зокрема, у криміналізації свідомості й поведінки та в зниженні морального порога дозволеного;

3) різкий зліт наркоманії, алкоголізму практично в усіх прошарках суспільства, перехід цього явища в некерований режим, і, як наслідок, – руйнування генофонду;

4) реальний розрив наступності поколінь не тільки за ідеологічними, а й за моральними характеристиками;

5) знецінення своєї країни у багатьох молодих людей, які не вважають себе її частиною, бажання виїхати за кордон.

Проведений нами аналіз літературних джерел за темою публікації¹ свідчить про актуальність та вагомість ефективного військово-патріотичного виховання школярів та молоді.

Водночас вивчення питання щодо військово-патріотичного виховання старшокласників засобами бойового хортингу висвітлюється тільки в одиничних публікаціях авторів-практиків², які поза увагою залишають визначення рівнів військово-патріотичного виховання стар-

шокласників засобами бойового хортингу для подальших експериментальних досліджень тощо.

Мета публікації передбачає перелік нормативно-правових актів, законодавчих документів, що регламентують питання військово-патріотичного виховання молоді; розроблення тестових запитань і завдань для старшокласників за темою дослідження.

Зв'язок роботи з науковою темою. Наукове дослідження виконується згідно з науково-дослідною роботою Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України на 2020–2022 рр. за загальною темою: «Військово-патріотичне виховання учнів в умовах ідейно-світоглядної конфронтації» (державний реєстраційний номер 0120U100443).

Виклад основного матеріалу. З огляду на викладене, за останні роки в державній політиці України у сфері виховання відбулися істотні зміни щодо оцінки місця і ролі патріотичного виховання в цілому та військово-патріотичного виховання зокрема. Так, потребу у військово-патріотичному вихованні особистості визначено в законах України, указах Президента, нормативно-правових актах Уряду, інших законодавчих актах. Зокрема, про пріоритетність військово-патріотичного виховання школярів свідчать такі нормативні документи: Укази Президента України – від 18.05.2019 №

286/2019 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання»; від 13.10.2015 № 580/2015 «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 роки»; від 12.06.2015 № 334/2015 «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді»; від 24.03.2015 № 169/2015 «Про заходи з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни»; від 11.02.2015 № 69/2015 «Про вшанування подвигу учасників Революції гідності та увічнення пам'яті Героїв Небесної Сотні»; постанови Верховної Ради України – від 17.01.2017 № 1822-VIII «Про встановлення Дня українського добровольця»; від 12.05.2015 № 373-VIII «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді»; постанова Кабінету Міністрів України від 17.10.2018 № 845 «Деякі питання дитячо-юнацького військово-патріотичного виховання»; розпорядження Кабінету Міністрів України – від 18.10.2017 № 743-р «Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2017–2020 роки»; від 08.09.2009 № 1494 «Про затвердження Плану заходів щодо підвищення рівня патріотичного виховання учнівської та студентської молоді шляхом проведення на постійній основі тематичних екскурсій з відвідуванням об'єктів культурної

¹ П. Ігнатенко, В. Поплужний, Н. Косарева, Л. Крицька «Виховання громадянина: психолого-педагогічний і народознавчий аспекти», 1997; В. Кіндрат «Проблема патріотичного виховання підлітків у педагогічній спадщині В. О. Сухомлинського», 1998; Л. Чупрій «Патріотичне виховання в Україні: стан і перспективи», 2006; Т. Гавлітіна «Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу», 2007; Н. Орлова «Формування духовних цінностей дітей і молоді в творчій спадщині О. Захаренка», 2008; М. Сухушин, В. Палагеша «Військово-патріотичне виховання молоді», 2009; І. Бех, К. Чорна «Національна ідея у становленні громадянина-патріота України (програмно-виховний контекст)», 2010; Ю. Зубцова «Формування патріотичних якостей молодших школярів у взаємодії школи та сім'ї», 2012; Б. Шаповалов «Підготовка старшокласників до дій в екстремальних ситуаціях у процесі військово-патріотичного виховання (на прикладі хортингу)», 2014; З. Діхтяренко «Вплив патріотизму на формування суті поліцейського хортингу», 2015; О. Остапенко, М. Зубалій «Концепція військово-патріотичного виховання в системі освіти України (проект)», 2015; З. Діхтяренко, В. Постовий «Готовність до захисту Вітчизни закладено в унікальності системи хортингу – давні та славні історико-культурні корені українського народу», 2016; М. Зубалій, В. Івашковський, О. Остапенко, М. Тимчик, Б. Шаповалов, З. Діхтяренко, І. Білоцерківець «Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі», 2016; О. Остапенко, М. Зубалій, Б. Шаповалов «Концептуальні засади реформування військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України», 2016; О. Остапенко, М. Тимчик «Військово-патріотичне виховання старшокласників в умовах нової Української школи», 2017; В. Гусак, Н. Костриця «Особливості сучасного національно-патріотичного виховання», 2019; Н. Радчук, Е. Єрьоменко, З. Діхтяренко «Українська народна пісня як засіб патріотичного виховання козачат, джур і спортсменів бойового хортингу дитячо-юнацького віку», 2019; Е. Єрьоменко «Моделювання процесу військово-патріотичного виховання школярів, які займаються бойовим хортингом», 2020; В. Кульчицький «Теорія і практика патріотичного виховання в школах України (1945–2019 рр.)», 2020; Oleksandr Ostapenko, Mykola Zubalii, Zoia Dikhtiarenko «Military-patriotic education of pupils and students-hortingists as a basis of a healthy way of life in the conditions of ideological and ideological confrontation», 2020 та ін.

² Е. Єрьоменко «Бойовий хортинг як ефективний засіб військово-патріотичного виховання школярів і студентів», 2018; В. Біла, Е. Єрьоменко, В. Чмелюк «Військово-патріотичне виховання школярів і студентів у процесі занять бойовим хортингом», 2020; Е. Єрьоменко «Концепція розвитку бойового хортингу в системі освіти України», 2020; Є. Сокол, Е. Єрьоменко, В. Кривенко «Бойовий хортинг як явище традиційної військово-бойової культури українського народу», 2021 та ін.

спадщини»; накази Міністерства освіти і науки України – від 31.05.2017 № 519 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки України щодо вшанування пам'яті Героїв Небесної Сотні»; від 16.06.2015 № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у закладах загальної середньої освіти», інші акти законодавства України [3, с. 6–7].

На підставі використаних джерел із наведеного списку [1–15] нами було розроблено тестові запитання та завдання, варіанти відповідей на них та визначено відповідні рівні знань старшокласників про сучасне військово-патріотичне виховання молоді засобами бойового хортингу – високий (продуктивний), середній (вибірковий), низький (пасивний) – рівні оцінювання поінформованості старшокласників на теоретичному (пізнавальний критерій, когнітивний компонент) формульованому етапі дослідження, що відображатиме результати експерименту за загальною темою наукового дослідження: «Військово-патріотичне виховання старшокласників засобами бойового хортингу».

Опитування учнів з експериментальної групи проводилося під час проведення Першого міжнародного турніру з бойового хортингу «Truskavets open – 2020» серед дітей: хлопців і дівчаток (6–7 років), молодших юнаків і дівчаток (8–9 років), юнаків і дівчат (10–11 років), старших юнаків і дівчат (12–13 років), кадетів і кадеток (14–15 років), юніорів і юніорок (16–17 років), дорослих чоловіків і жінок (18 років і старше) за розділами «Рукопашна сутичка», «Борцівська сутичка», «Форма», «Самозахист». Місце проведення: спортивний комплекс ТзОВ «ГКК «Карпати» за адресою: Львівська область, м. Трускавець, вул. Карпатська, 2. Організатор – Усесвітня федерація бойового хортингу – World Combat Horting Federation (25–27 вересня 2020 року).

В опитуванні взяли участь старшокласники – учасники Першого міжнародного турніру з бойового хортингу «Truskavets open – 2020», які тренуються у спортивних секціях «Бойовий хортинг», з різних областей України. Кожному було запропоновано анкету з переліком тестових запитань та завдань, а також варіанти відповідей, за результатами яких можна було визначити рівень знань учасників про сучасне військово-патріотичне виховання молоді засобами бойового хортингу (див. таблицю).

Таблиця

Визначення рівня поінформованості старшокласників про військово-патріотичне виховання засобами бойового хортингу (теоретичний формульовальний етап дослідження)

Запитання та завдання / варіанти відповідей	Рівень знань
1. Звідки Ви дізналися вперше про бойовий хортинг? (Обрати відповідний варіант відповіді)	Високий
• телебачення	
• радіо	
• Інтернет	
• преса	
• друзі, знайомі, родичі	
• із кількох джерел	Середній
• важко відповісти	Низький
2. Назвіть, будь ласка, основні поняття бойового хортингу	Високий (7–9 понять)
	Середній (4–6 понять)
	Низький (1–3 поняття)
3. Назвіть прізвище, ім'я та по батькові президента Національної федерації бойового хортингу України	Високий (названо з першої спроби)
	Середній (названо з другої спроби)
	Низький (названо з третьої спроби)

Закінчення таблиці

Запитання та завдання / варіанти відповіді	Рівень знань
4. Виберіть із перелічених варіантів завдання, що відносяться до військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу: <ul style="list-style-type: none"> • оволодіння основними навичками збереження особистої та суспільної безпеки; • надання само- і взаємодопомоги в екстремальних ситуаціях; • зміцнення морально-вольового стану і фізичного розвитку учнів; • ознайомлення з основами рятувальної справи; • надання базової фізичної та спеціальної фізичної підготовки для майбутньої служби в підрозділах Збройних Сил України, інших військових формуваннях; • виховання екологічної культури учнів; • активна участь у діяльності Національної федерації бойового хортингу як в Україні, так і за її межами 	Високий (6–7 варіантів)
	Середній (3–5 варіантів)
	Низький (1–2 варіанти)
5. Виберіть із перелічених варіантів форми військово-патріотичного виховання школярів засобами бойового хортингу: <ul style="list-style-type: none"> • лекції; бесіди; • розповіді; • екскурсії до музеїв, військових частин; • зустрічі з ветеранами війни, праці та військової служби, учасниками бойових дій; • походи місцями бойової слави; • військово-шефська робота; • пошукова робота, участь у роботі клубів і гуртків військово-патріотичного спрямування в закладах загальної середньої освіти 	Високий (7–9 варіантів)
	Середній (4–6 варіантів)
	Низький (1–3 варіанти)
6. Виберіть із перелічених варіантів чинники, що включають військово-патріотичне виховання, зокрема, засобами бойового хортингу: <ul style="list-style-type: none"> • увічнення пам'яті воїнів, загиблих під час захисту Батьківщини; • розуміння кожним громадянином своєї ролі і місця в служінні Батьківщині, високої особистої відповідальності за виконання вимог військової служби, переконаності в обов'язковості формування необхідних якостей і навичок для виконання військового обов'язку в лавах Збройних Сил України; • виховання гордості за Українську державу, її звершення; формування глибокої поваги і шани до символів України – Герба, Прапора, Гімну, іншої української символіки та історичних святинь України; • опора на вивчення історії традиційних для України релігійних конфесій, їх досвіду щодо формування у громадян потреби служіння Батьківщині, її захисту як вищого духовного обов'язку, насамперед використання духовно-морального потенціалу національних вірувань; • виховання на прикладі соціально-ціннісного досвіду минулих поколінь, який культивує почуття гордості за своїх предків; • вивчення українських національних традицій у побуті, сімейних відносинах, навчанні, праці, творчості; • пропаганда ідей та цінностей не тільки загальноукраїнського патріотизму, а й місцевого або регіонального, що характеризується прихильністю, любов'ю до рідного краю, міста, села, вулиці, підприємства, спортивної команди тощо; • виховання готовності до гідного й самовідданого служіння суспільству та державі, виконання обов'язків щодо захисту України 	Високий (7–8 варіантів)
	Середній (4–6 варіантів)
	Низький (1–3 варіанти)
7. Виберіть із перелічених варіантів основні види виховної діяльності військово-патріотичного спрямування: <ul style="list-style-type: none"> • пізнавальна • трудова • художня • спортивна • ціннісно-орієнтовна • громадська 	Високий (5–6 варіантів)
	Середній (3–4 варіанти)
	Низький (1–2 варіанти)

Висновки

1. Військово-патріотичне виховання школярів засобами бойового хортингу – самостійний напрям виховання, методологічною основою якого є концептуальні положення щодо розвитку військово-патріотичного виховання допризовної молоді, виховання патріота і громадянина, формування у школярів високої патріотичної свідомості, національної гідності, готовності до виконання свого конституційного обов'язку й відпові-

дального ставлення до майбутньої військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях.

2. Бойовий хортинг як бойова і виховна система за своїм духом відповідає козацьким організаціям в Україні й позитивно ними сприймається. Національна федерація бойового хортингу плідно співпрацює з такими організаціями, адже козацтво завдяки унікальній системі військового, загальноосвітнього і патріотичного вишколу

й сьогодні зберігає власну самобутність і внутрішню життєву силу, створюючи ідейне, ментальне і фізичне підґрунтя для відтворення української державності та формування системи безпеки і захисту національних інтересів України [3, с. 9, 12].

3. Наведено нормативно-правові акти та законодавчі документи, що регламентують питання щодо військово-патріотичного виховання молоді, дають змогу вчителям, науковцям і професорсько-викладацькому складу ознайомитися із сучасним станом і перспективами цього напрямку виховної роботи.

4. Запитання та завдання у розробленій анкеті дають змогу об'єктивно визначити рівень знань старшокласників про сучасне військово-патріотичне виховання молоді засобами бойового хортингу.

У **перспективі досліджень** буде складено опис результатів експерименту щодо визначення рівнів – високий (продуктивний), середній (вибірковий), низький (пасивний) – оцінювання *поінформованості* старшокласників – спортсменів бойового хортингу на теоретичному (пізнавальний критерій, когнітивний компонент) етапі дослідження, що відображатиме загальну тему наукового дослідження: «Військово-патріотичне виховання старшокласників засобами бойового хортингу».

ДЖЕРЕЛО

1. Dovgan, N., Fedorchenko, T., Yeromenko, E., Dikhtiarenko, Z., Kukushkin, K., Lavrentiev, O., Sergienko, Y., Khatko, A., Khimich, V., Shcherbina, Y., Pustoliakova, L., Hulai, V., Demchenko, N., Hrek, T., Vaskivska, T., Yeromenko, V., Ovsiukova, O., Zub, R., Melnik, B. (2021). Physical culture and sport in harmoniously developed personality formation. Volodymyr Prystynskyi, Tadeusz Pokusa (editors). Monograph. Publishing House WSZiA, Opole. 2021. 384. ISBN 978-83-66567-34-4. Part 6. Horting as the tool of comprehensive education of pupils, students, and cadets (pp. 272–357). Retrieved from: <https://www.wszia.opole.pl/strona-glowna/jestem-studentem/biblioteka/ebooki-dla-studentow/>.

2. Kukushkin, Kostiantyn. The state of military-patriotic education of senior classes of pupils by means of Combat horting (approbation of research materials) (2021). Physical culture and sport in harmoniously developed personality formation. Volodymyr Prystynskyi, Tadeusz Pokusa (editors). Monograph. Publishing House WSZiA, Opole. 2021. 384. ISBN 978-83-66567-34-4. Part 6. Horting as

the tool of comprehensive education of pupils, students, and cadets (pp. 282–290). Retrieved from: <https://www.wszia.opole.pl/strona-glowna/jestem-studentem/biblioteka/ebooki-dla-studentow/>.

ЛІТЕРАТУРА

1. Військово-патріотичне виховання учнів у позакласній роботі: посіб. / [уклад. М. Зубалій, В. Івашковський, О. Остапенко, М. Тимчик, Б. Шаповалов, З. Діхтяренко, І. Білоцерківцев]. – К: Паливода А. В., 2016. – 232 с.; табл., рис.

2. Діхтяренко З. Дослідження основних понять хортингу: «виховання», «хорт», «хортинг», «хортовий», «хортове виховання» у психолого-педагогічній та філософській літературі / З. Діхтяренко // Теорія і методика хортингу: зб. наук. праць. Вип. 1 / [ред. рада: Бех І. Д. (голова) та ін.]. – К.: Паливода А. В., 2014. – С. 53–59.

3. Кукушкін К. М. Методика військово-патріотичного виховання школярів у процесі занять бойовим хортингом / К. М. Кукушкін, Е. А. Єрьоменко // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (14–15 липня 2020 року) / уклад.: Е. А. Єрьоменко. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. – С. 6–12.

4. Свиридов А. П. Основні етапи діяльності педагога з організації процесу військово-патріотичного виховання школярів у системі бойового хортингу / А. П. Свиридов, Е. А. Єрьоменко, К. М. Кукушкін // Бойовий хортинг та діяльність правоохоронних органів України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 04–05 січня 2021 р., м. Ірпінь / Мін-во фінансів України, Університет ДФС України [та ін.]. – Ірпінь, 2021. – Ч. 3. – С. 683–702.

5. Griban, G., Kuznietsova, O., Dzenzeliuk, D., Malynskyi, I., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Otravenko, O., Lytvynenko, A., Lyhun, N., Okhrymenko, I., Prontenko, K. (2019). Dynamics of psycho-emotional state and individual psychological characteristics of students in the process of physical education classes. Revista Dilemas Contemporaneos: Educacion, Politica y Valores. Ano: VII, Numero: Edicion Especial, Articulo no.:113, Periodo: Diciembre, 2019 (WofS).

6. Dikhtiarenko, Zoia, Yeromenko, Eduard, Pustoliakova, Larysa. Combat horting: prevention of injuries and harm to life and health of pupils, students, cadets during training (2020). Problems and prospects of physical culture and sports development and healthy lifestyle formation of different population groups. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020; ISBN 978-83-66567-04-7; pp. 286, illus., tabs., bibls. (pp. 240–246). Retrieved from: http://pedagogika.wszia.opole.pl/ebook/2_2020.pdf.

7. Dikhtiarenko, Zoia, Yeromenko, Eduard, Fedorchenko, Tetiana. «Combat horting» as a means of forming a successful personality in terms of ideological and ideological confrontation (on the example of pupils, students, cadets) (2020). Problems and prospects of physical culture and sports development and healthy lifestyle formation of different population groups. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020; ISBN 978-83-66567-04-7; pp. 286, illus., tabs., bibls. (pp. 232–239). Retrieved from: http://pedagogika.wszia.opole.pl/ebook/2_2020.pdf.

8. Dikhtiarenko, Zoia, Khimich, Vita, Demchenko, Natalia. Combat horting as a means of comprehensive education of pupils and students, cadets (2021). Physical culture and sport in harmoniously developed personality formation. Volodymyr Prystynskyi, Tadeusz Pokusa (editors). Monograph. Publishing House WSZiA, Opole. 2021. 384. ISBN 978-83-66567-34-4. Part 6. Horting as the tool of comprehensive education of pupils, students, and cadets (pp. 327–337). Retrieved from: <https://www.wszia.opole.pl/strona-glowna/jestem-studentem/biblioteka/ebooki-dla-studentow/>.

9. Dikhtiarenko, Zoia, Fedorchenko, Tetiana, Hrek, Tetiana. Regulatory and legal support for the development of Combat horting in educational institutions (2021). Physical culture and sport in harmoniously developed personality formation. Volodymyr Prystynskyi, Tadeusz Pokusa (editors). Monograph. Publishing House WSZiA, Opole. 2021. 384. ISBN 978-83-66567-34-4. Part 6. Horting as the tool of comprehensive education of pupils, students, and cadets (pp. 338–346). Retrieved from: <https://www.wszia.opole.pl/strona-glowna/jestem-studentem/biblioteka/ebooki-dla-studentow/>.

10. Dikhtiarenko, Zoia, Shcherbina, Yuriy, Pustoliakova, Larysa. The impact of information technology and Combat horting on the pupils and students, cadets (2021). Physical culture and sport in harmoniously developed personality formation. Volodymyr Prystynskyi, Tadeusz Pokusa (editors). Monograph. Publishing House WSZiA, Opole. 2021. 384. ISBN 978-83-66567-34-4. Part 6. Horting as the tool of comprehensive education of pupils, students, and cadets (pp. 347–357). Retrieved from: <https://www.wszia.opole.pl/strona-glowna/jestem-studentem/biblioteka/ebooki-dla-studentow/>.

11. Malynskyi, I., Boyko, V., Dovgan, N., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Fedorchenko, T., Lytvynenko, A., Khatko, A., Pustoliakova, L., Ostapenko, O., Zubalii, M., Khimich, V., Koval, A., Zhivolovich, S., Korobchenko, A., Ostapchuk, L. (2020). Problems and prospects of physical

culture and sports development and healthy lifestyle formation of different population groups. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole; pp. 286, illus., tabs., bibls. Part 5. Horting as a Means of Physical Education for Pupils and Students (pp. 226–273). Retrieved from: http://pedagogika.wszia.opole.pl/ebook/2_2020.pdf.

12. Ostapenko, Oleksandr, Zubalii, Mykola, Dikhtiarenko, Zoia. Military-patriotic education of pupils and students-hortingists as a basis of a healthy way of life in the conditions of ideological and ideological confrontation (2020). Problems and prospects of physical culture and sports development and healthy lifestyle formation of different population groups. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020; ISBN 978-83-66567-04-7; pp. 286, illus., tabs., bibls. (pp. 268–273). Retrieved from: http://pedagogika.wszia.opole.pl/ebook/2_2020.pdf.

13. Prontenko, K., Griban, G., Okhrimenko, I., Bondarenko, V., Bezpaliy, S., Dikhtiarenko, Z., Yeromenko, E., Bulgakov, O., Bloschchynskyi, I., Dzenzeliuk, D. (2019). Academic performance and mental capacity of cadets engaged in sports during studies. *Revista Dilemas Contemporaneos: Educacion, Politica y Valores*. Ano: VII, Numero: Edicion Especial, Artículo no.: 23, Periodo: Octubre, 2019. Мексика (Web of Science).

14. Khatko, Alla, Dikhtiarenko, Zoia, Yeromenko, Eduard, Yeromenko, Veronica. The use of cloud technologies in the training of specialists (pupils and students, cadets) in Combat horting (2021). Physical culture and sport in harmoniously developed personality formation. Volodymyr Prystynskyi, Tadeusz Pokusa (editors). Monograph. Publishing House WSZiA, Opole. 2021. 384. ISBN 978-83-66567-34-4. Part 6. Horting as the tool of comprehensive education of pupils, students, and cadets (pp. 314–326). Retrieved from: <https://www.wszia.opole.pl/strona-glowna/jestem-studentem/biblioteka/ebooki-dla-studentow/>.

15. Khatko, Alla, Dikhtiarenko, Zoia, Yeromenko, Eduard, Lytvynenko, Andrii. Use in Google Fit Combat Horting to control the physical activity of students, students, cadets, servicemen, security personnel (2020). Problems and prospects of physical culture and sports development and healthy lifestyle formation of different population groups. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020; ISBN 978-83-66567-04-7; pp. 286, illus., tabs., bibls. (pp. 247–252). Retrieved from: http://pedagogika.wszia.opole.pl/ebook/2_2020.pdf.